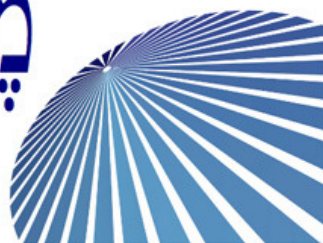

מרחבים

כתב עת אינטראקטיבי
למחשבה פסיכואנליטית

חזרה לבית הגידול של הפסיכואנליזה - תגובה למאמר של יורי סלע

מאת: יואב יגאל

הנוכחות של הגופני בנפשי ולהפך - של הנפשי בגופני, מהווים את בית הגידול של הפסיכואנליזה. לאחר גישושים שנמשכו כמה שנים השתית פרויד את התיאוריה הנפשית שלו על הדחף המיני-גופני. פרויד הניח שלמין יש תפקיד מכריע בחיים הנפשיים בכל הרמות שלהם: אנרגיה, מבנה ודינאמיקה. המקור האנרגטי של הנפש הוא הדחף המיני-פיזי (הליבידו כגלגול הנפשי של הדחף המיני). התנהגות מינית לא-תואמת (אוננות, משגל נסוג וכו') יכולה להוביל לקשיים נפשיים (חרדה, פוביות וכו'). תכנים מיניים יכתיבו את מה שאסור לחשוב, לדמיין ולדבר עליו ויהוו את הגרעין להדחקות ולכינון הלא-מודע. במקביל קבוצת הסימפטומים הקונברסיביים (ביטויים גופניים לקשיים נפשיים) הייתה הראשונה שמשכה את תשומת ליבו של פרויד. המאמר על השיתוק ההיסטרי התפרסם באותה תקופה בה הוא התחיל להעמיד את המין כנושא המרכזי של החיים הנפשיים. חשוב לשים לב שאצל פרויד הנוכחות של הנפשי בגופני רחוקה מלהיות שוות משקל לנוכחות של הגופני בנפשי: אצלו לגלגולים של המיניות הפיזית יש משקל מכריע על החיים הנפשיים. לעומת זאת הנפש משתמשת בגוף בעיקר כסוג של מסלקה למה שאינה מסוגלת למצוא לו מקום בתוך עצמה. לכל היותר זו מסלקה שיודעת לפזר רמזים מאיפה ולמה סולק מה שסולק.

מרחבים – כתב עת של האגודה הישראלית לפסיכותרפיה פסיכואנליטית

בשנים שלאחר פרויד חלה הפחתה משמעותית בערך ובמשקל שניתן לתובנות שלו ביחס לאופי הזיקות שבין הגוף לנפש ושל הנפש לגוף. התיאוריות שנוצרו לאחר פרויד המעיטו במשקלה של המיניות על חיים הנפשיים והפתולוגיות שלהם. במקביל נראה היה שהסימפטומים הקונברסיביים איבדו מכוחם וקסמם כערוץ שאליו מופנים קשיים נפשיים. אפשר לומר שהתיאוריות שלאחר פרויד פרצו לכיוונים רבים תוך שהם זונחים בית הגידול של הפסיכואנליזה. ברובן הן גם לא מצאו דרך לשמר את הגרעין הכול כך חשוב ומהותי ממנו היא התחילה את דרכה: הזיקות שבין הגופני לנפשי - ולהיפך.

המרחב שהתפנה מההנחות והרעיונות של פרויד הזמין רעיונות ותיאוריות חדשות ביחס לזיקות ההדדיות שבין הגוף לנפש ושל הנפש לגוף. זהו אחד הרקעים שעליהם ניתן למקם ולהעריך את הרעיונות של דידיה אנזייה שכונסו בספר 'אני-עור'. רקע נוסף ובו מתמקד המאמר היפה של יורי סלע, הוא שאלת הזיקות שבין המילה לדבר: המסמן והמסומן, המילה והגוף, הגבול והתיחום בין מה שמחוץ לשפה ולשפה וכן הלאה. בשנים בהם מעצב אנזייה את התיזה שלו ביחס לזיקות שבין הגופני-לנפשי תופסת השפה מקום מרכזי בהגות של לאקאן ושל הוגים נוספים. נושאי השפה ויכולתה לדון בממשי תפסו לכן מקום מרכזי ברעיונות שלו. אם נביא בחשבון גם את שפת יחסי-האובייקט (מיכל-מוכל, פנים-חוץ וכן הלאה) שהתפתחה בצד השני של התעלה נקבל מושג על החומרים שמהם ובאמצעותם רקח אנזייה את הרעיונות שלו.

ההנחות העומדות בבסיס העבודה של אנזייה שונות מאוד מאלו של פרויד. הוא ממקם את הזיקות שבין הגופני והנפשי בגרעין משותף וגוזר מכך הקבלה בין תפקיד העור ברמת הגוף לתפקיד ה'אני' ברמת הנפש. על יסוד הקבלה זו בונה אנזייה את התיאוריה שלו. כאמור מתוך כך שלרעיונות של לאקאן יש השפעה מכרעת על התיאוריה של אנזייה, בחר יורי בתבונה, לטעמי, לאמת את הרעיונות שלו עם צורות חשיבה אחרות העוסקות בשאלות הנוגעות לשפה: האופן בו היא מבנה תפיסות העולם, מה ניתן להיאמר באמצעותה ומה - לא, התיחומים והגבולות שהיא יוצרת וכן הלאה. צורת דיון זו מאפשרת ליורי לחדד את ההישגים לצד היבטים בעייתיים רבים בחשיבה של אנזייה. את הדיון על הרעיונות של אנזייה מבנה יורי בתוך שהוא מפגיש את הקורא עם כמה מההוגים הידועים של המאה

מרחבים – כתב עת של האגודה הישראלית לפסיכותרפיה פסיכואנליטית

תגובה למאמר: מבט פילוסופי-לינגוויסטי על ה'אני-עור' של דידיה אנויה

הקודמת: הבלשן וחוקר הספרות רומן יעקובסון, האנתרופולוג לוי-שטראוס, והפילוסופים לודוויג ויטגנשטיין, מישל פוקו וז'אק דרידה.

לטעמי חשיבותו של אנזייה היא בכך שבתקופה שלאחר פרויד הוא היה בין הבולטים שהעלו מחדש לדיון והפנה את תשומת הלב לצורך להתייחס לשאלת הזיקות ההדדיות שבין הגוף לנפש. המאמר של יורי עושה לו חסד ברצינות בה הוא דן ברעיונותיו. באשר לערך הרעיונות של אנזייה עצמם ויכולתם לתרום להבנת המבנה הנפשי והדינאמיקות שלו, כמו גם להסתכלות אחרת על הקליניקה. להבנתי אנזייה לא איתר נכון את נקודות החיבור בין הגוף לנפש, אבל זה כבר עניין אחר.

מרחבים – כתב עת של האגודה הישראלית לפסיכותרפיה פסיכואנליטית

אגליון א אג תגובה למאמר ב אג עמ' 3